

SPOLEČNÉ ODKAZY MINULOSTI PRO BOHEMISTIKU A SLOVAKISTIKU

JAN PIŠNA

COMMON REFERENCES TO THE PAST FOR CZECH AND SLOVAK STUDIES

This article is devoted to the issue of literature written in Czech in Upper Hungary between the 16th century and the beginning of the 19th century (the common heritage of Czech and Slovak literature), Czech-Slovak cultural contacts and the subject matter of an interdisciplinary field which can be called Czech-Slovak Studies. The author bases the article on texts by Alexander Stich and attempts to draw attention to the tasks that Czech-Slovak Studies should and must solve and the potential overlaps between this field, Czech Studies and Slovak Studies.

Key words: Czech-Slovak literary relations, literary history, early modern period, 16th–19th centuries

Klíčová slova: česko-slovenské literární vztahy, literární historie, střední doba, 16. až 19. století

Položme si na začátek otázku, zdali dvacet let po rozpadu československého státu došlo ve specializovaných vědách k hlubšímu ponoru do společné problematiky, jimiž jsou česká literární tvorba doby střední ve slovenském prostředí hornouherského prostoru a studium literárních česko-slovenských kontaktů téhož období. Patrně i poučenější čtenář bude nakonec nucen k stručné odpovědi, že se sice tímto směrem podniklo několik osamocených sond, ale nelze říci, že by téma bylo alespoň naskicováno v hrubých konturách. Proto bych rád na následujících řádcích toto téma podrobil několikerým úvahám a naznačil možné úkoly a směřování.

Profesor Stich se v několika článcích a rozhovorech zmínil o „jakési“ bohemoslovakistice. Záměrně zdůrazňuji „jakési“, neboť ji nikdy blíže nespecifikoval a nestanovil, čím by se měla explicitně zabývat. Netřeba zdlouhavě připomínat, že Stichův vztah ke Slovensku, slovenštině a hlavně kulturním vztahům česko-slovenským byl dán nejen tím, že se narodil v Nitře, ale i tím, že se již od svých raných vědeckých let věnoval slovenské jazykovědě (zvláště stylistice), účastnil se konferencí a referoval o nových publikacích. Významnou měrou podporoval vznik a fungování Kabinetu slovakistiky na FF UK v Praze a za svého působení na pražské bohemistice také vedl kurzy slovenského jazyka. Začlenění těchto mezioborových vědeckých podnětů do Stichova ideálního obrazu bohemistiky coby vědního oboru a jazykového či vědomostního záběru absolventa bohemistiky sledovalo jistou vnitřní logiku. Svým osobitým způsobem, záměrně provokativním a někdy až

vyhroceným, upozorňoval Stich na interdisciplinární spojitosti jazykové, literární, dějinné a všeobecně kulturní.

Je proto na místě si nejprve ozřejmit, v čem spatřují bariéry mezioborové spolupráce mezi oběma specializovanými vědami, jimiž jsou bohemistika a slovakistika. Problém neprotnutí a neprolnutí jejich zájmů je dán především tím, že obě vědy sledují poněkud jiný koncept a každá svůj obor a zájem ohraničuje a vymezuje jiným způsobem. Z obrovského nadhledu bráno a s velkým zjednodušením řečeno je pro bohemistu zájem studia vymezen především teritoriálně, kdežto pro slovakistu primárně jazykově. Obě má v těchto vědách svou historii a vývoj. Ale ve svém důsledku to vše způsobuje, že díla napsaná či vydaná mimo současné české hranice se naprosto vytrácejí z vědeckého zřetel bohemistů, a naopak, slovakisté jsou hlavně poutáni dějinami literatury v jazyce národním. Dochází tedy k paradoxu a vznikají tím (oproti dobové skutečnosti) bílá místa na mapě českého a slovenského písemnictví.

Podíváme-li se, jakým způsobem se reflektuje toto písemnictví v českých a slovenských literárněhistorických kompendiích, dojdeme k překvapivému závěru, že se po uveřejnění Vlčkových *Dějin české literatury* ([1893–1921] 1951) česky psané literatury v Horních Uhrách už žádná další literárněhistorická kompendia nevěnují. Ani tzv. akademické dějiny (*Dějiny české literatury*, 1959), ani pozdější projekty Zdeňky Tiché či kolektivní dílo *Česká literatura od počátku k dnešku* (Lehár et al., 1998; Alexandr Stich v něm zpracoval dobu raného obrození, nejstarší období po dobu barokní zpracoval Jan Lehár) se jí kromě drobných zmínek systematicky nezaobírají a spíše se jí vyhýbají. Na druhé straně budiž řečeno, že publikace *Česká literatura od počátku k dnešku* byla psána pro potřeby středoškolského studia a takové pasáže by byly až nadbytečné. Vlčkův příklad je ale působivý nejen v tom, že česky psanému písemnictví v Horních Uhrách přisoudil místo v dějinách české literatury, ale i tím, že se o něm až tvrdohlavě nerozepisuje v dějinách slovenské literatury (za což byl kritizován Svetožárem Hurbanem Vajanským a Jozefem Škultétyem), a také svým nejednoznačným postojem k tomuto problému (ne)začlenění (Patera – Chmel, 1997).

Ani slovenská literárněhistorická kompendia po Vlčkových *Dejinách literatury slovenskej* ([1890] 1923) nenabízejí hlubší ponor do problematiky. Teprve Šmatlákovy třídílné syntetické *Dejiny slovenskej literatury* ([1987] 2006–2007) si zmínkou všimají alespoň jmen autorů, když už ne jejich česky psaných textů. Jména autorů tedy lze sledovat, ale informace o jejich literární činnosti jsou podchyceny značně povrchně a nesoustavně a po vystoupení Štúrovky skupiny postupně mizí ze Šmatlákova zorného pole.

Jak tedy dál? Prvním krokem musí být pro (především literárněvědnou) bohemistiku uvědomění si, že historická role češtiny byla podstatně širší, než jak by se podle dosud vydaných kompendií zdálo. Také postrádáme výzkum začlenění a fungování češtiny a česky psaných knih v rámci zemí Koruny české a následně v obou Lužicích, Slezsku a v Horních Uhrách. Neprobíhá v širší míře ani hledání kulturních spojnic (např. dovoz, vývoz a distribuce knih, sledování intertextuality apod.) a osobních kontaktů mezi učenci a osobnostmi *res publica litteraria*, tedy sledování literární komunikace ze všech možných úhlů. To vše si dovolila bohemistika spíše přehlížet než poctivě studovat.

Druhým krokem musí být revize dosud užívaných pojmů bibličtina či slovakizovaná čeština, jež se ve světle popisovaného materiálu zdají neudržitelně vágní a náhražkové pro tzv. předpisovné období. Nejde však jen o rozdílnost fonologických systémů obou jazyků či jiné výsledky historických změn, ale také o hlubší zkoumání lexikálních dife-

rencí a jejich stylistického užití v textech střední doby. Přitom by měl být brán zřetel spíše na obecné filologické zkoumání, nikoliv jen úzce lingvistické. Ba co více, měl by být rozšířen o důležité hledisko sociální a recepční, neboť je zároveň důležité vzít v úvahu i publikum, pro něž text vznikl a z jehož řad vycházel stimul poptávky.

Někdy se vykládala snaha vyzdvihovat a sledovat česko-slovenské kulturní kontakty jako projevy čechoslovakismu, jež lze stopovat (zvláště v českém prostředí) ještě před dobou národního obrození. Každé dějinné období akcentací kulturní vzájemnosti sledovalo zcela jiné cíle, ať už to byl boj za jednotu jazykovou nebo národ(nost)ní, často-krát bránící tzv. československou jednotu proti jakýmkoliv emancipačním snahám, které nakonec vyústily v rozpad československého státu. Dvacetiletí vzájemného odloučení však může ve svém důsledku působit pozitivně, dojde-li na konfliktní témata koexistence českého a slovenského národa ve vypjatých dobách moderních dějin. Ale jak to bylo v dobách dřívějších?

Kdybychom chápali čechoslovakismus a výsledky takového studia pouze jako uměle vytvořené a politickým cílům podřízené zkoumání, dopustili bychom se stejně hrubého omylu, jako kdybychom ho svévolně přeceňovali. Takové kontakty a vzájemné kulturní ovlivňování lze totiž dobře sledovat právě v tzv. době střední, na což opakovaně upozorňoval profesor Stich (1997; 1999).

Zběžná excerpce dle místa vydání z druhého dílu *Knihopisu českých a slovenských tisků* a jeho moderních dodatků (1939–1967; 1994–2010) udává do prvního desetiletí 19. století pro Prešpurk (Bratislavu) 401 tisků, Skalici 134 tisků, Levoču 87 tisků, Trenčín 51 tisků, Košice 47 tisků, Prešov 12 tisků, tedy tisků vydaných a nám v současnosti známých (sic!). Když se blíže seznámíme s obsahovou skladbou těchto výtčů, teprve zjistíme, kolik autorů a titulů z předbělohorské doby prožívalo svůj druhý život ve slovenském kulturním prostředí.

Z učebnic lze poukázat na latinskou gramatiku Filipa Melanchthona (1497–1560) *Compendium praeceptionum grammaticarum* zpracovanou mistrem Trojanem Nigellem dle tzv. zhořelecké úpravy, která vyšla na sklonku 16. století v oficínách u Dačického a Veleslavína (po 15. prosinci 1594, kdy je datována Nigellova předmluva; Knihopis 5470, 5471). V Lyceální knihovně (Lyceálna knižnica) v Bratislavě se nalézají dva fragmenty dvou vydání z druhé poloviny 17. století (Knihopis 5472, 5473), které byly vytištěny v dadanovské tiskárně v Žilině. A jen na okraj připomeňme, že Ján Dadan st. byl přímo napojen na exulantské kruhy a věnoval se zvláště vydávání knih pro evangelické věřící a že životní osudy Jána Dadana ml. popsal v pohřebním kázání a následně vydal tiskem Daniel Krman ml. ([1704] 1948). Obdobně je tomu u učebnice Sebaldy Heydena *Formulae puerilium colloquiorum...* (Knihopis 2984–2992, 17675–17681), která byla využívána na českých partikulárních školách v české edici už od roku 1529, přičemž v 17. a 18. století bylo minimálně 5 vydání pořízeno v tiskárnách v Horních Uhrách.

V náboženské literatuře nalezneme hojně vydávanou *Perličku dítek božích* od Sixta Palmy Močidlanského (Knihopis 6775–6789) a Tomáše Kempenského *Knihy čtvery o následování Krista...* upravené podle překladu Baltazara Hostounského (Knihopis 16205, 16213, 16214). Zcela specifické postavení v udržování tradic mají geneticky příbuzné edice hallská a prešpurská kralického překladu Bible (včetně vydání samostatného Nového zákona), u jejichž zrodu stáli představitelé tří generací slovenských evangelíků Matyáš Běl, Daniel Krman ml., Michal Semian a Jiří Palkovič (Pišna, 2011; Pišna 2013).

Obdobně se můžeme podívat i na tvorbu slovenské inteligence působící na českém území. Na básnická a písňová díla Jana Silvána (Knihopis 15866–15868), dramatické kusy Pavla Kyrmezera (Knihopis 4636–4369), gramatiku a latinské verše Vavřince Benedikta z Nudožer / z Nedožier (Knihopis 1062), latinské verše Petra Fradelia Štiavnického, Martina Rakovského, odborné studie Jana Jessenia apod. Je to jen hrubý výčet bez hlubších souvztažností a nápadně v něm nefigurují osobnosti spojené s pobělohorským obdobím, jelikož problematika zůstává nadále nezpracována (zde alespoň upozorníme na několik jmen, která jsou spojena s řádovým prostředím, např. premonstrát a strahovský knihovník Oktavián Monfroni de Caltessen byl rodákem z Trenčína, jezuita a olomoucký rektor Gregorius Rumer byl rodákem z Báhoně, taktéž jeho bratr Johannes Rumer studoval a později působil v Čechách apod.). Poslední dobou se pozornost věnuje českým exulantům v Horních Uhrách (nejnověji např. Tkáčiková, 2011) a konečně také ve Slezku (Malura, 2010). Teprve až epocha národního obrození donutí literární historii si více všimnout děl a odkazu Jiřího Ribaye, Jana Kollára, Pavla Josefa Šafaříka, kteří jsou hluboce zakořeněni v obou národních literaturách.

Častokrát je také přehlížen vliv, který měli slovenští intelektuálové na češtinu a její spisovnou normu. Nebyla to jen Nudožerského gramatika či slovník Sinapia-Horčičky *Neo-forum Latino-Slavonicum* z roku 1678 (Knihopis 15421), gramatografické a slovníkářské dílo Pavla Doležala z poloviny 18. století (Knihopis 2054–2060), ale také Šramkova *Česko-slovenská gramatika...* z roku 1805 (Knihopis 15930), první česko-slovenský slovník sestavený Štefanem Leškou pro druhé vydání Bible prešpurské z roku 1808 (Knihopis 1118; viz článek M. Lacioka, 1968), česko-německo-latinský slovník z roku 1820 a 1821 Jiřího Palkoviče, profesora češtiny na prešpurském gymnáziu (Knihopis 6753, 6760). Nelze pominout také působení a vliv profesora slovanské filologie pražské univerzity Martina Hattaly na poli formování spisovné češtiny a slovenštiny v druhé polovině 19. století, zvláště jeho práce ze srovnávací česko-slovenské jazykovědy, týkající se především syntaxe (Skalnický, 1971).

Český tisk Cochemova *Velikého života Pána a Spasitele Ježíše Krista* se stal výchozím textem k převodu do maďarštiny (Kovács[ová], 2012; Kovács[ová] – Lauf[ová], 2012). To, o čem se ještě před lety ani neuvažovalo, dnes před námi vyvstává jako další otázka, která by si zasloužila větší pozornost pro hlubší pochopení literárního života a knižního chování Horních Uher. A lze právem předpokládat, že *Veliký život...* nebyl jediným či posledním takovým textem, u něhož byla čeština zprostředkujícím jazykem.

Záslouhou Alberta Pražáka, Jána Ďuroviče a Rudolfa Brtáně se postupně prohlubovala znalost česky psané rukopisné i tištěné příležitostné poezie (Ďurovič, 1939; Pražák, 1956; 1957; Brtáň, 1970), která je z bohemistického hlediska obzvláště cenná, když si uvědomíme, kolik asi takových básnických vyspělých osobností se nacházelo mezi českými ranými obrozenci před Puchmajerovým kruhem a jeho almanachy. Zvláštní pozornost by měla patřit bohaté básnické tvorbě Michala Semiana (a drobným básním jeho manželky), Ondřeje Plachého, Pavla Šramka (a také dnes bohužel neznámým dílům jeho manželky) a samozřejmě nejznámějšímu básníkovi této generace Augustinu Doležalovi. Stačí jen zběžně nahlédnout do svazků Tablicových *Paměti česko-slovenských básníkův aneb veršovců*, neboť se o mnohých básnických osobnostech dozvídáme především z jeho bio-bibliografických medailonků (nejnověji Gáriková, 2004; z jiného úhlu pohledu Šulcová, 2006).

V této souvislosti připomeňme, že právě způsob a stav vydávání příležitostné a erotické poezie a vůbec celého pojmání česky psané literatury tzv. předpisovného období se stávalo profesoru Stichovi „neuralgickým bodem“ a „provokativním ostnem“ zájmu pro bohemistiku a především pro zmiňovanou bohemoslovakistiku. Spatřoval v něm hlavně problém ediční, jelikož tyto texty s určitou mírou bohemicity byly ve slovenských edicích automaticky převedeny do slovenštiny a vlastně oproti originálu současnému čtenáři zároveň maximálně přizpůsobeny a pro něj zmodernizovány. Stich tyto intence textu označil vlastním termínem jako *ediční impulz* (po vzoru termínu *metrický impulz*), což by mělo zrcadlit „zjevnou nebo skrytou bohemičnost těchto textů“ (Stich, 1999). Zdá se, že Stichův ediční impulz svým významem patřičně odhalil již zmíněnou vágnost u dosud užívaných termínů jako slovakizovaná čeština, bibličtina apod. Pakliže se pokusíme na základě textové analýzy nově definovat kritéria a prvky společné pro určitý typ textu, teprve pak se nám podaří jasněji a zřetelněji stanovit a popsat vzájemný poměr mezi oběma jazyky v textech inkriminovaného období.

Vraťme se však nyní zpět k pojmu bohemoslovakistiky. Na základě několika výše zmíněných příkladů lze soudit, že profesoru Stichovi se především jednalo o rozšíření základny bohemistiky vedle zásad klasického vzdělání humanitního směru o rozměr všeobecně slavistický a slovakistický na bázi interdisciplinárního přesahu se všemi důsledky. Na druhou stranu lze číst mezi řádky i to, že viděl bohemoslovakistiku jako samostatnou vědní disciplínu, která cíleně navazuje na bohemistiku (Stich, 1999). Problém totiž vyvstává v momentě, pokud se pokusíme vsadit toto česky psané písemnictví bez obšírnějšího kontextu do kategorie české literatury. Stavěli bychom totiž pouze na jazykovém základu, ignorovali bychom skutečnost, že vznikalo ze zcela jiných pohnutek, pro rozdílné publikum, kultivovalo se jiným literárním kánonem v odlišném geografickém, náboženském, kulturním a historickém prostředí. Zároveň se ukazuje, že českou a slovenskou entitu, ať už v rozměru jazykovém, či literárním, není jednoduché v těchto textech od sebe oddělit (Stich, 1999).

Z toho také vyplývají úkoly, jež by měla tzv. bohemoslovakistika plnit a řešit. Hlubším studiem kulturního a historického zázemí jednotlivých autorů, skupin a celých etap literárního a jazykového vývoje i začleňováním kontextu počátků hledání spisovné normy slovenského národního jazyka a jejích kořenů v dobách předcházejících bude bohemistika schopna podrobně stopovat vzájemné kulturní transfery a kontakty i recepce děl; nadto v neposlední řadě též osobnosti překračující hranice svou dvojdomostí a „biliterárností“ (k tomu nejnověji Dorovský, 2004), a to nejen ty, které jsme zde uvedli jako skromné příklady z bohaté palety. Snad tím bude bohemistika konečně také schopna uchopit toto téma samostatně monograficky, nikoliv jako doplněk v deskripci jednotlivých národních literatur, přičemž by tak měla činit neustále s ohledem na zřetelné vyrýsování veškerých kontur literární komunikace. Ale ať už budeme definovat bohemoslovakistiku jakkoliv, nelze nevidět, že zde existuje množství materiálu, které by mělo být trvalou výzvou pro bohemistiku i slovakistiku. Toto břímě nového pohledu, nového přečtení, kritického zvažení platnosti dřívějších soudů, nového přezkoumání a zhodnocení pramenů přeci jen leží na naší generaci.

LITERATURA

- BRŤÁŇ, R. 1970. *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*. Bratislava: SAV.
- Dějiny české literatury. 1959. Díl I. Praha: ČSAV.
- DOROVSKÝ, I. 2004. *Slovenské meziliterární shody a rozdíly*. Brno: MU.
- ĎUROVIČ, J. 1939. *Duchovná poezia slovenská pred Tranovským: Pribišova zbierka piesní*. Liptovský Sv. Mikuláš: Tranoscus.
- ĎUROVIČ, L. 2004. *O slovenčině a Slovensku: vybrané štúdie*. Díl I. Bratislava: Veda.
- FRIMMOVÁ, E. 2008. Slovenski profesori na pražskej univerzite v predbielohorskom období (s prihliadnutím na osobnosť Petra Fradelia). In *Město a intelektuálové: od středověku do roku 1848*. Praha: Scriptorium – Archiv hlavního města Prahy, s. 523–546.
- GÁFRIKOVÁ, G. 2004. Prvý historiografický koncept slovenskej literatúry. In *Studia Academia Slovaca: prednášky XL. letnej školy slovenského jazyka a kultúry*. Sv. 33. Bratislava: Stimul, s. 50–65.
- CHMEL, R. (ed.). 1998. *Príspevky k dejinám slovakistiky na FF UK*. Praha: Kabinet slovakistiky FF UK.
- KÁKOŠOVÁ, Z. 2010. *Latinská humanistická poézia 16. storočia v kontexte slovenskej literatúry*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. 1939–1967. Díl II, Tisky z let 1501–1800. Praha: Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků. Záznamy dostupné též na: www.knihopis.org.
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století: dodatky*. 1994–2010. Díl II, Tisky z let 1501–1800. Praha: Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků.
- KOVÁCS[OVÁ], E. 2012. Kniha jako trezor autentických středověkých a raně novověkých, českých a maďarských textů v díle Judit Újfaluši. In *Bibliotheca Antiqua: sborník z 21. konference 7.–8. listopadu 2012*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, s. 145–154.
- KOVÁCS[OVÁ], E. – LAUF[OVÁ], J. Maďarské rukopisy a české tlače jako čítanie Judit Újfaluši. In *Studia Bibliographica Posoniensia 2012*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, s. 97–112.
- KOVAČKA, M. – AUGUSTÍNOVÁ, E. – MAČUHA, M. (edd.). 2010. *Zemianstvo na Slovensku v novoveku: zborník prác z interdisciplinárnej konferencie, ktorá sa konala 8.–10. júna 2009 v Martine*. Část II., Duchovná a hmotná kultúra. Martin: Slovenská národná knižnica.
- KRMAN, D. 1948. *Kniha života žilinského knihtlačiara Jána Dadana ml.* Bratislava: Skupina faktorov knihtlačiarní a grafických závodov na Slovensku. Faksimile tisku z r. 1704.
- LACIOK, M. 1968. K jazykovédnému dielu Štefana Lešku a jeho vzťahu k slovenčine. *Slovenská reč*. Roč. 33, s. 235–238.
- LEHÁR, J. – STICH, A. – JANÁČKOVÁ, J. – HOLÝ, J. 1998. *Česká literatura od počátku k dnešku*. Praha: NLN.
- LIBA, P. 1983. *Čitateľ a literárny proces*. Bratislava: Tatran.
- MALURA, J. 2010. *Písne pobělohorských exulantů (1670–1750)*. Praha: Academia.
- MINÁRIK, J. 1969. *Piesne a verše pre múdrych i alebo Všetelijaké lúbezné a kratochvilné svetské pesničky a veršičky všetkým mládencom a pannám na výstrahu a príklad a najmä pre obveselenie mysle a ukrátenie dlhej chvíle mnohými neznámymi pesničkármi a veršovcami v rokoch 1457–1868 zložené [...]*. Bratislava: Tatran.
- NÁBĚLKOVÁ, M. 2008. *Slovenčina a čeština v kontakte: pokračovanie príbehu*. Bratislava: Veda.
- PATERA, L. – CHMEL, R. (edd.). 1997. *Kontext české a slovenské literatury: antologie českých a slovenských textů 1830–1989*. Praha: Karolinum.
- PAULINY, E. 1983. *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*. Bratislava: SAV.
- PIŠNA, J. 2010. K prvnému vydání Bible přešpurské z roku 1787 a jejímu místu v kontextu (nejen) slovenské literatury. In *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska: sborník z 19. odborné konference Olomouc 20.–21. října 2010*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, s. 227–231.
- PIŠNA, J. 2012. Počátky literární činnosti Michala Semiana. In *Kniha 2012: zborník o problematikách a dejinách knižnej kultúry*. Martin: Slovenská národná knižnica, s. 305–315.
- PIŠNA, J. 2013. *Druhý život Bible kralické v 18. a na začátku 19. století – edice hallská a přešpurská. Historie – Otázky – Problémy*. Roč. 5, č. 2, s. 175–193.

- PRAŽÁK, A. 1956. K problematice slovenské příležitostné poesie druhé poloviny osmnáctého století a první poloviny devatenáctého století. *Acta Universitas Carolina: Philologica*. Sv. 2, č. 2, s. 175–199.
- PRAŽÁK, A. 1957. K problematice slovenské příležitostné poesie druhé poloviny osmnáctého století a první poloviny devatenáctého století. *Acta Universitas Carolina: Philologica*. Sv. 3, č. 1, s. 1–14.
- PUTNA, M. C. 1995. Rozhovor s Alexandrem Stichem o Slovanech a Slávě jich, o Slovincu a Slovensku a Slavistice především. *Souvislosti*. Roč. 6, č. 2, s. 6–17.
- SKALICKÝ, B. 1971. Martin Hattala a vývoj českého jazyka. *Naše řeč*. Roč. 54, č. 5, s. 275–283.
- SKLÁDANÁ, J. 1999. Nářečové pozadie predspisovných jazykových útvarov. In *Nárečia a národný jazyk*. Bratislava: Veda, s. 45–52.
- SKLÁDANÁ, J. 2003. Začiatky formovania kultúrnych jazykových útvarov na Slovensku v 16. storočí. In *Hľadanie zmyslu: dielo literárneho kritika a historika kultúry Milana Hamada a hodnotové kritériá*. Bratislava: Literárna nadácia Studňa, s. 167–174.
- STICH, A. 1996. *Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi: lingvoliterární studie*. Praha: Torst.
- STICH, A. 1997. Všechno je jinak a většinou složitě: jak to skutečně bylo s českým jazykem a literaturou v pobělohorském období. Část 1. *Britské listy* [online]. 11-09-1997 [cit. 23-01-2014]. Dostupné z: <http://www.britskelisty.cz/9709/19970911a.html>. Část 2. *Britské listy* [online]. 12-09-1997 [cit. 23-01-2014]. Dostupné z: <http://www.britskelisty.cz/9709/19970912e.html>.
- STICH, A. 1999. Z klenotnice staršieho slovenského písomníctva (Trochu i o svízelených edičných). *Čeština doma a ve světě*. Roč. 7, č. 3–4, s. 212–216.
- ŠMATLÁK, S. 2006–2007. *Dejiny slovenskej literatúry*. Díl I., II., III. Bratislava: Literárne informačné centrum.
- ŠULCKOVÁ, M. 2006. Ediční činnost Bohuslava Tablice: příspěvek k česko-slovenskému literárnímu kontextu a jeho dějinám. In Nábělková, M. – Pátková, J. (edd.). *Česko-slovenská současnost a česká slovakistika: zborník prác k 10. výročiu pražskej univerzitnej slovakistiky*. Praha: FF UK, s. 257–302.
- TKÁČIKOVÁ, E. 2011. Medziliterárne a medzikultúrne kontexty tvorby Jakuba Jakobeá. *Slavica litteraria*. Roč. 14, č. 2, s. 125–136.
- VLČEK, J. 1881. *Literatura na Slovensku, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy: příspěvek k dějinám písemnictva československého*. Praha: Slavik & Borový.
- VLČEK, J. 1923. *Dejiny literatúry slovenskej*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská.
- VLČEK, J. 1951. *Dějiny české literatury*. Díl II. Praha: Československý spisovatel.
- ZELENKOVÁ, A. 2009. Metodologické reflexie a východiská česko-slovenských a slovensko-českých literárných vztahov. *Slavica litteraria*. Roč. 12, č. 2, s. 3–29.